

JOCUL DIDACTIC - MIJLOC DE EVALUARE A SĂNĂTĂȚII PSIHOFIZICE A PREȘCOLARULUI DE 5-7 ANI

Mihaela SANDU, doctorand, UPS „Ion Creangă” Chișinău, profesor Scoala Gimnazială „Daniela Cuciuc”, Piatra Neamț, România

***Summary:** Play is a quintessence of personality and possibilities dictated by the individual physical and mental characteristics of the preschooler in the complexity of moral and educational values. If its formative side is more often highlighted by the very desire to assimilate knowledge, attitudes and skills of learners, one can intuit the side of psychophysical assessment because it offers various contexts in which the child expresses himself according to the stages of development.*

***Key words:** didactic game, observation, evaluation, development.*

Jocul în sine privit ca un etaj întreg al personalității umane, un ego ce ne însoțește de-a lungul anilor, este expresia celui mai înalt grad de dezvoltare psihică având în vedere mobilizarea afectivă, senzorială și psihomotorie.

Jocul didactic este o coloană vertebrală a educației timpurii, prin importanța sa în desfășurarea actului educațional și în aceeași măsură prin înglobarea unei infinități de obiective care pot fi atinse cu ajutorul acestei metode didactice. Reguli și etape, conținuturi și teme care se îmbină armonios cu tema proiectului didactic sau a activității didactice este o reflectare a creativității și a pregătirii psihopedagogice a cadrului didactic.

„După conținutul și obiectivele urmărite, ele pot fi clasificate în: jocuri de cunoaștere a mediului înconjurător, de dezvoltare a vorbirii, jocuri aritmetice(pentru numărat și socotit) , jocuri muzicale, jocuri de orientare, jocuri de sensibilizare (de deschidere) pregătitoare pentru înțelegerea de noi noțiuni, jocuri aplicative(de extindere a cunoștințelor asupra unor noi situații), jocuri simbolice, jocuri de exerciții simple, jocuri de mișcare, etc., după materialul folosit în : jocuri cu materiale, jocuri fără materiale, jocuri orale, jocuri cu întrebări („ cine știe câștigă”), jocuri cu ghicitori(în care trebuie să identifice o persoană, un obiect, etc). “[3, p 166] Toate aceste clasificări ne oferă o imagine amplă asupra importanței și valorilor educative conținute în această metodă.

O multitudine de studii sunt centrate pe rolul formativ al jocului didactic la vârsta preșcolară. Ca dominantă a vieții copilului de vârstă mică, este firească asocierea jocului cu o componentă didactică de formare a unor competențe specifice educației timpurii.

„Jocul permite urmărirea multilaterală a copilului, în același timp în viața sa motorie, afectivă, socială și morală, el informând despre structurile mintale succesive ale copilului și poate fi considerat ca unul din studiile pilot ale psihologiei genetice. Prin intermediul lui copilul pune în acțiune posibilitățile care decurg din structura sa particulară, traduce în fapte potențiale virtuale care apar succesiv la suprafața ființei sale, le asimilează și le dezvoltă, le îmbină și le complică, își coordonează ființa și îi dă vigoare.”[9, p.7]

Funcția formativă a jocului este unanim recunoscută și exploatată din plin la vârsta preșcolară alături de funcția de informare și de socializare. Acestor trei funcții li se alătură firesc o a patra care poate fi un mijloc de evaluare a sănătății copilului - funcția de relevare a psihicului. Copilul la această vârstă își transpune în joc gânduri și atitudini, conflicte relaționale și inter-psihice. Acesta este motivul pentru care se întrevide o funcție de evaluare a sănătății copilului preșcolar prin joc, în raport cu standardele de învățare și dezvoltare specific acestei vârste. [8, p.38]

Ca o consecință firească, ne vom referi la conceptul de sănătate ca obiectiv în Curriculumul pentru Educația Timpurie din România și din Republica Moldova.

În România ca și în Republica Moldova, unul dintre principiile fundamentale ale Curriculumului [1, p. 5; 4, p.7] este o dezvoltare integrată a copiilor pe domenii largi pentru dezvoltare și susține realizarea unui echilibru adecvat între învățare și dezvoltarea armonioasă a personalității. Aplicarea Curriculumului pentru Educația timpurie comportă și principiile: individualizării în funcție de ritmul propriu de dezvoltare al copilului, precum și cel al învățării bazate pe joc, unde jocul este recunoscut ca activitatea copilului prin care acesta se dezvoltă natural.

Referindu-ne strict la Domeniile de Dezvoltare, în România primul domeniu este *Dezvoltarea fizică a sănătății și igienei personale*, un domeniu considerat primordial care se constituie drept condiție pentru parcurgerea celorlalte domenii. Dimensiunile dezvoltării acestui domeniu pentru nivel preșcolar sunt motricitatea grosieră și motricitatea fină, conduita senzorio-motorie pentru orientarea mișcării și sănătatea (nutriție, îngrijire, igienă personală) și practici privind securitatea personală. Fișa pentru progresul individual al copilului va reda imaginea dezvoltării sale înainte de înscrierea la școală. În Republica Moldova primul domeniu se numește *Sănătate și motricitate cu Educație pentru sănătate și Educație fizică*. Competențele specifice pentru Educație pentru sănătate sunt *Identificarea și aplicarea regulilor igienico-sanitare, Practicarea unui mod sănătos de viață, Determinarea și respectarea regulilor de securitate*. Deci, cadrul didactic are repere clare asupra unei dezvoltări psihofizice armonioase a copilului specificate în *Metodologia de monitorizare și evaluare a copilului în baza standardelor de învățare și dezvoltare a copilului (vârsta de 1,5-7 ani)*. Evaluarea copilului în raport cu el însuși este un act integrat procesului de învățământ, văzut ca „un mijloc în susținerea copilului, nu un scop în sine”. [10, p.7]

Printre mijloacele de evaluare a preșcolarilor este amintită pe lângă observație și dialog sau conversație și proba practică. Aceasta din urmă este deosebit de importantă mai ales la vârste mici când învățarea are un caracter concret și în acest sens contribuția jocurilor este definitorie.

Proba practică se identifică cu o sarcină ce trebuie rezolvată de copil prin intermediul unui joc, într-un context familiar copilului. De aceea considerăm că jocul didactic pe lângă jocul de simulare este un mijloc de evaluare eficient a achizițiilor motrice și psihice.

Jocul devine pe lângă „o sursă de bună dispoziție și un mijloc de învățare, o metodă eficientă de evaluare”. [1, p. 171]

Practic pentru o evaluare a sănătății psihofizice a copilului de 3-6 ani vom utiliza repere ale *Metodologiei de monitorizare și evaluare a copilului în baza standardelor de învățare și dezvoltare a copilului (vârsta de 1,5-7ani)* pe segmentul de vârstă amintit care corespunde perioadei de preșcolaritate.

Referindu-ne strict la dezvoltarea fizică armonioasă a copilului, cele mai importante jocuri vor fi cele organizate în cadrul activităților de educație fizică. Evaluarea permanentă a educatoarei va avea în vedere modul de aplicare a regulilor jocului, strict pe capacitatea de deplasare, de folosire conștientă a unor grupe de mușchi, în mișcări impuse de jocul propus, capacitatea de orientare în spațiu pentru aliniere sau direcția de deplasare propusă, voința cu care prin încercări repetate va reuși îndeplinirea obiectivelor, precum și componenta socială de cooperare, susținere, empatie și evidențiere a liderilor de grup. Bineînțeles că activitățile liber alese, mai ales jocurile de mișcare sunt o formă de evaluare cel puțin la fel de eficientă tocmai pentru că aici copiii au posibilitatea să se organizeze, să inventeze jocuri, să își exprime liber prin mișcare stadiul de dezvoltare fizică. Frecvența acestor situații în care preșcolarul poate să alerge, să sară, să meargă, să urce, să coboare, să arunce sau să prindă, va determina o siguranță în mișcare, va ajuta în primul rând la formarea și consolidarea comportamentelor dar și la evaluarea lor și constatarea în acest fel al nivelului de dezvoltare a copilului.

Încărcătura psihologică a mișcării, raportarea la obiecte, imagini, intenții este o caracteristică a vârstei preșcolară în care și comunicarea este însoțită de mișcare prin mimică, pantomimică sau prin diferite mișcări ale segmentelor corpului și mușchilor feței.

În strânsă corespondență cu procesele motorii și acționale se află procesele senzorio-perceptive. Schematice la preșcolarul mic, datorită unei analize și sinteze primitive, devin organizate și operative în conceperea timpului și a spațiului trecând prin exersarea legăturii condiționate între analizatorii vizual, tactil și kinestezic.

Jocurile didactice de diferențiere a mărimilor, formelor, culorilor pot constitui și mijloace de evaluare a capacității de generalizare cantitativă precum și logică practică a relațiilor consolidate frecvent prin desen, modelaj și construcții. [8] Noțiuni de mărime, cantitate, spațiu, întreg, succesiune, simultaneitate, comparație pot fi evaluate la preșcolarul de 5-6 ani, într-o serie de jocuri didactice concepute pe teme apreciate de copii în cadrul activităților matematice.

Procesele psihice superioare la preșcolarii de 5-6 ani limbajul, gândirea, memoria, imaginația, atenția prin restructurări succesive ajung să fie conturate în stadii de dezvoltare care pot fi evaluate și în felul acesta stabilită starea sănătății copilului. Pornind de la limbaj, aflat deja la vârsta în care preșcolarul a depășit o exprimare onomatopeică, se poate evalua implicit evoluția gândirii prin puterea de generalizare și abstractizare. Privit ca un „instrument activ și deosebit de complex al relațiilor copilului cu cei din jurul său și în același timp un instrument de organizare a vieții psihice” limbajul este expresie a gândirii. „Prin dezvoltarea intensă, în perioada preșcolară (3-6/7 ani), limbajul îndeplinește tot mai activ funcția de organizare a activității psihice. Alături de vorbirea situativă se dezvoltă vorbirea contextuală.” [8, p.79] Jocurile didactice specifice activităților de dezvoltare a limbajului sunt atractive pentru copii și constituie un mijloc de evaluare a stadiului de dezvoltare a gândirii.

Jocurile - exercițiu pentru memorie, având ca suport jetoane grupate pe teme, culori, forme sunt frecvent folosite pentru a exersa memoria vizuală. Manipularea jetoanelor asociată cu cerința va ușura procesul de memorare. Aceste jocuri constituie un start în memorarea conștientă, iar de la aceasta cu sensul de la concret la abstract, se ajunge la memorarea unor cuvinte cu legătură logică între ele privind sensul (pe o temă dată) sau forma (joc cu rime) sau la jocuri matematice legate de compunere, descompunere și numerație. Odată cu apariția memoriei voluntare preșcolarul își construiește un sistem propriu de memorare în care va lua repere proprii care îl vor conduce la activitatea de învățare propriu-zisă abia la vârsta preșcolară mare.

În privința creativității și a imaginației, vârsta preșcolară este proprie deschiderii către fantastic. Necunoașterea unor legături pe care adultul le consideră logice între obiecte, persoane sau evenimente, copilul își construiește propria lume în care legăturile între obiecte și oameni sunt inedite prin asocieri pe care el le crede evidente. Copilul devine circumspect în fața faptului că adultul nu recunoaște în desenele, modelajele sau construcțiile sale rodul imaginației.

Jocurile de rol sunt un mijloc de evaluare deosebit de eficient pentru observarea potențialului de creativitate și imaginație având rădăcinile în experiențele de viață și modul propriu de înțelegere a interacțiunii elementelor ce compun desfășurarea vieții în ansamblu.

În Domeniul *Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății* ca metodă de evaluare a descriptorilor comportamentali prevăzuți se pot propune jocuri de simulare a unor situații de risc: incendiu, cutremur, inundații, în care copilul să fie informat despre importanța cooperării lui cu adultul și manifestarea unui comportament adecvat situațiilor. Jocul va releva capacitatea de recunoaștere a pericolului, viteza de reacție, capacitatea de utilizare a unor mijloace de comunicare.

Atenția ca proces psihic superior la preșcolari are trei coordonate pe care le observăm frecvent: trezirea atenției voluntare, menținerea atenției și distragerea atenției.

Jocuri de tipul completează imaginea, labirintul, mandale, jocuri în grup de formare de perechi sunt modalități de menținere a atenției foarte apreciate de cei mici. Timpul de concentrare a atenției crește exponențial odată cu vârsta preșcolarului și atenția voluntară se manifestă în timpul jocurilor începând cu vârsta de 5-6 ani.

De aceea trebuie subliniat faptul că atenția preșcolarilor nu se manifestă voluntar când copilul este un receptor al mesajelor mai mult sau mai puțin interesante ale educatorului.

Capacitatea de a primi informația și de a face ceva cu aceasta este reflectarea atenției voluntare, de aceea jocul didactic este mijlocul de evaluare a stadiului de dezvoltare a copilului și din perspectiva manifestării acestui proces psihic.

Existența unui număr tot mai mare de copii care ridică probleme de deficit de atenție în colectivele de preșcolari, ne conduce spre importanța evaluării nivelului de dezvoltare a preșcolarului și crearea unui plan de intervenție comun cu familia pentru obținerea unor rezultate bune la învățatură în etapa de școlaritate.

Sunt jocuri care relevă gradul de labilitate nervoasă a copilului. Un exemplu este jocul „de-a visul” unde realizarea decontractării feței trebuie observată Copiii „cu procese inhibitorii slab dezvoltate, nu pot păstra starea de imobilitate, vor clipi și se vor mișca.” [8, p. 47-48]

Jocul în sine este o haină a caracterului în formare a copilului, pe care o putem îmbunătăți dacă observăm la timp cum este și știm cum ar fi trebuit să fie. Departe de noi gândul de a îmbrăca la fel toți copiii. Jocul știe să scoată la suprafață calități nebănuite dar și lacune pe care le rezolvăm în cooperare cu familia. Educația timpurie își propune tocmai această dezvoltare a copilului care să se producă echilibrat, în concordanță cu vârsta lui.

Tratarea individuală a copilului este o abordare care se realizează prin cunoașterea variabilităților caracteristicilor psihofizice individuale în funcție de factori biologici, sociali, culturali și educaționali. Educatoarea trebuie să cunoască identitatea psihofizică a copilului prin evidențierea particularităților individuale determinate de vârsta cronologică, aptitudinile copilului, ritmul său unic de dezvoltare și învățare, acțiunile copilului cu obiectele și relațiile psihosociale ale copilului [6, p.127-128]

În cadrul activităților de joc putem evalua felul în care reacționează la activități cotidiene, cum mănuieste materialele (real și imaginar), ce activități sau ce roluri îi plac mai mult, are abilități speciale, cum comunică cu colegii și cu adulții, reacțiile emoționale și particularitățile voinței. Pot fi observate în joc, mai ales în cel colectiv o serie de atitudini față de sine, față de colegi și față de obiecte. Bineînțeles că este important și gradul de obiectivitate a cadrului didactic.

Astfel putem spune că jocul este o lume a copiilor în care adulții știu să citească trecutul, să făurească prezentul și să planifice un viitor după puterile copilului.

BIBLIOGRAFIE

1. BONCHIȘ, E. Psihologia jocului. Colecția Alma-Mater. București: Editura Sper, 2014. 220 p. ISBN 978606-8429-40-3
2. CATALANO, H.; ALBULESCU, I. Pedagogia jocului și a activităților ludice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2019. 143 p. ISBN 978-606-31-0449-2
3. CERGHIT, I. Metode de învățământ. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976. 193 p.
4. CURRICULUM PENTRU EDUCAȚIE TIMPURIE. / MECC al RM ; echipa de elab.: M. Vrânceanu [et al.] ; coord. gen.: A. Cutasevici, V. Crudu; experți-coord. naț.: V. Guțu; contribuții: V. Bodrug-Lungu. Chișinău : Lyceum 2019 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"), 2019. 128 p. ISBN- 978-9975-3285-7-9, 129 p.
5. MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE. Curriculum pentru educația timpurie, 2019, Anexă la ordinal ministrului Educației Naționale nr. 4.694/2.08.2019, 42 p.
6. MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI TINERETULUI A REPUBLICII MOLDOVA, Ghidul cadrelor didactice pentru educația timpurie și preșcolară. Chișinău, 2019. 249 p.
7. NELL, M.; DREW, F.W. De la joc la învățare. București: Editura Trei, 2016. 247 p. ISBN 978-606-719-826-3
8. RĂDUȚ-TACIU, R. Jocul Didactic-teorie și aplicații, curs. Cluj-Napoca Universitatea Babeș-Bolyai, 2000. 75 p.
9. SIMION, M-N. Rolul jocului în dezvoltarea copilului. Bacău: Editura Rovimed Publishers, 2010. 74 p. ISBN 978-606-583-149-0
10. VRÂNCEANU, M. Metodologia de monitorizare și evaluare a copilului în baza standardelor de învățare și dezvoltare a copilului (vârsta de 1,5-7 ani), Ghid pentru cadrele didactice din Educația Timpurie, Chișinău, 2018, 121 p.